

О. Ю. Пришляк

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розкривається механізм становлення ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі вивчення іноземних мов у вищих педагогічних закладах. Автор приділяє значну увагу у цьому процесі концепції педагогічних інновацій та застосуванню новітніх методів навчання іноземних мов.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, професійно-педагогічна діяльність, педагогічні інновації, освітньо-виховний процес, методи навчання іноземних мов.

Проблема. Зростаюча необхідність формування моральності та громадянської спрямованості вчителя у процесі професійної підготовки зумовлює підвищення наукового інтересу до вивчення закономірностей становлення ціннісних орієнтацій. Держава потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземної мови, професіоналів, зданих абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації і запровадження свіжих оригінальних ідей, а також до вигідної участі у міжнародному співробітництві і формуванні нового ставлення до України світової спільноти.

Актуальність дослідження. Проблема ціннісних орієнтацій є однією із пріоритетних у сучасній науці, особливо в умовах кардинальних змін, які відбуваються в нашій країні. Перед системою освіти поставлено складні завдання: забезпечити у процесі професійної підготовки не тільки певний освітньо-кваліфікаційний рівень, але й сформувати систему ціннісних орієнтацій – громадянських, корпоративних і особистісних. Адже власне молодому поколінню належить в майбутньому впроваджувати в реальному житті пріоритети розвитку кожної окремої особистості, суспільства, нації, людства у цілому.

Мета статті полягає у виявленні особливостей становлення ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі вивчення іноземних мов у вищих педагогічних закладах.

Представниками різних наукових течій активно ведеться пошук осмислення суті й структури ціннісних орієнтацій, концепцій їх формування. Проблему ціннісних орієнтацій особистості розкрито як у роботах зарубіжних дослідників (М. Вебер, А. Маслоу, Т. Парсонс, М. Рокіч, Е. Фромм та ін.), так і українських (М. Боришевський, П. Ігнатенко, Т. Кириленко, В. Клименко, С. Максименко, І. Маноха, В. Роменець, Т. Яценко та ін.). Учені І. Бех, Т. Бутківська, Н. Логвінова, Л. Ломако, О. Светличний, О. Сухомлинська, О. Фанталова, А. Фролова та ін. досліджують особливості становлення ціннісних орієнтацій у молодих людей. Водночас проблема формування ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів залишається недостатньо вивченою.

Виходячи з необхідності комплексного вивчення процесу формування особистості майбутнього педагога, умов, що визначають успішність цього процесу, вплив різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників, можна визначити основні фактори, що мають вирішальний вплив на становлення ціннісних орієнтацій. Одним із провідних факторів є зовнішнє середовище непрямої дії, яке впливає через досягнення світової науки, у тому числі системи освіти зарубіжних країн. Другим фактором є зовнішнє середовище прямої дії. Висока залежність від фінансування оплати праці державою. Людина не може змінити свою природу: виконувати свої професійні обов'язки за умови низької оплати праці та незадоволення базових потреб. Третім фактором є внутрішнє середовище системи неформальні стосунки та традиції, що впливають на формування ціннісно-орієнтаційної єдності членів групи. Ізоляція від батьків та соціального середовища, у якому проходило виховання та становлення особистості, повна або часткова відсутність будь-якої сторонньої підтримки ускладнює адаптацію та провокує зміни ціннісних орієнтацій. Четвертим фактором є об'єкти діяльності. Динаміка процесу формування готовності до професійної діяльності студентської спільноти є однією із важливих складових

становлення ціннісних орієнтацій. П'ятим фактором є самі суб'єкти діяльності. Характерні риси юнацького віку – безкомпромісність оцінок і суджень, емоційна чутливість, максималізм – створюють специфічні умови засвоєння майбутніми педагогами системи певних цінностей. Окрім того, зауважимо, що юнацький вік є чутливим для формування ціннісних орієнтацій, що істотно впливає на становлення світогляду і професійних інтересів.

Особливості системи ціннісних орієнтацій особистості кожного студента зумовлені впливом об'єктивних (стать, рівень матеріального забезпечення, місце проживання, друзі) і суб'єктивних (рівень життєвих домагань, цільова установка, особистісна спрямованість, сформованість емоційно-вольової сфери та ін.) чинників. У процесі оволодіння майбутнім фахом більшої ваги набувають цінності, пов'язані з професійною діяльністю, активним діяльним життям та міжособистісними стосунками з друзями та в сім'ї, що є свідченням тісного взаємозв'язку ціннісних орієнтацій та особистісної зрілості індивіда. Однак, для більшості студентів характерний низький рівень сформованості диференційованої структури ціннісних орієнтацій, внаслідок чого студенти відчують труднощі у визначенні для себе конкретних цілей життя, виборі відповідних засобів їх досягнення [2].

Як свідчить аналіз опрацьованої нами літератури і проведеного нами дослідження, студенти всіх вікових груп орієнтовані на загальнолюдські цінності особистого щастя (здоров'я, любов, щасливе сімейне життя, матеріально забезпечене життя). Рівень значущості цінностей індивідуальної самореалізації у них є надзвичайно низьким. Це свідчить про те, що студенти-майбутні педагоги не готові до впровадження індивідуального стилю життя, не усвідомлюють значення цих цінностей для професійної діяльності. Тому цей факт потребує особливої уваги у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів, оскільки гуманістична спрямованість суспільного розвитку, зміна ідеологічних орієнтирів, перетворення в економічному житті, впровадження ринкових механізмів вимагають формування вільної, активної і, головне, творчої особистості, яка здатна не лише правильно зорієнтуватися у нових умовах, досягти повної реалізації власних здібностей та можливостей, а й проводити цілеспрямовані перетворення оточуючої дійсності на користь всього суспільства. Виховати таку особистість може лише той педагог, який сам мислить нестереотипно, а, використовуючи кращі наукові надбання, організовує свою діяльність у руслі постійного пошуку, активно застосовує творчий підхід [3].

Професійна діяльність майбутнього педагога базується на специфічній системі знань як теоретичного, так і практичного характеру, на критеріях успішного розв'язання проблем, системі етичних принципів і цінностей, які регулюють відносини з колегами та різними інстанціями. Вона невід'ємна від гуманістичних, та демократичних ідеалів, тому її цінності ґрунтуються на повазі до людини, її гідності. Соціальне замовлення на фахівця вимагає від нього високої загальної та професійної культури, розвинутого почуття відповідальності, здатності до самооцінки та саморозвитку, вміння контролювати свої стосунки з людьми.

Формування цінностей особистості студента – майбутнього педагога є важливим напрямом вдосконалення психолого-педагогічного процесу професійного навчання, що створює умови для того, щоб кожен фахівець мав активну життєву позицію, відданість обов'язку, сміливість, рішучість, відповідальність, порядність і чесність у стосунках між людьми, най-

вище розуміння соціальної значущості своєї діяльності у будь-яких ситуаціях. Перехід до дорослості в людському суспільстві передбачає залучення особистості до оволодіння системою знань, норм і навичок завдяки яким індивід може виконувати суспільні функції, нести соціальну відповідальність та створювати матеріальні та духовні цінності.

Як зазначив академік І. Бех, „одним із основних чинників формування особистісних цінностей вважається свідомо інтелектуальна робота людини по все більш глибокому і широкому відображенню дійсності, а не внутрішньо-спонтанне розгортання визначених динамічних тенденцій” [4, с.18].

Суб'єкт із розвинутою ціннісною системою є дійовим носієм моральних норм, на якого можна покластися іншій людині при розв'язанні власних духовно-практичних проблем, оскільки така особистість знає, що є загальнозначущим, усталеним, вічним, а що – марнотним.

Світоглядні уявлення про проблему людини у світі та про світ у людині зводяться до думки, що таким є ставлення безкорисної і дійової любові людини до людини, коли кожна людина розглядається іншою не як засіб, а як мета. Любов і є вихідною цінністю для розгортання морально-відповідального життя людини [4, с.19-20.].

Під "формуванням" цінностей розуміється не примусовий зовнішній вплив на особистість, а створення умов для її саморозвитку, самовдосконалення, залучення студентів до духовно спрямованої навчально-виховної та перетворюючої діяльності. Завдяки цьому процесу, сформовані цінності інтеріоризуються в особистісні якості студентів і мають знаходити прояв у вчинках, поведінці та діяльності молоді.

Об'єктивно існуюча система цінностей має стати змістовно-психологічною основою становлення особистості студента як суб'єкта духовно спрямованої діяльності та поведінки.

Стає зрозумілим, що головною характеристикою суб'єкта інновацій (майбутнього вчителя) є його дійова самосвідомість як основа суб'єктивного існування. Суб'єкт – це діяч, здатний до вибору типу діяльності, конкретної ролі для себе та інших, до вироблення власних цілей та засобів їх досягнення.

Значний потенціал формування ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів криється в організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, в удосконаленні його змістової і технологічної компоненти. Проте зауважимо, що осмислене вивчення іноземної мови майбутніми педагогами містить у собі значний потенціал щодо формування ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів.

Нове бачення освіти має на меті створення для студентів мотиваційного середовища у процесі вивчення іноземних мов. Зростаюче значення культурних обмінів, інтеграція в Європу, доручення до світових цінностей, процес глобалізації збільшили можливості контактів з носіями мови. Вивчення іноземної мови в вищій школі набуває практичного значення, а комунікативна функція мови відіграє головну роль в процесі вираження почуттів, суджень та засвоєнні інформації, знань, що подаються в будь-якій формі [5].

Проте аналіз практики викладання англійської мови у вищому навчальному закладі свідчить, що підручники та ме-

тодичні розробки, які використовуються в процесі навчання, ще недостатньо мірою враховують необхідність формування професійно зумовлених особистісних якостей майбутніх педагогів, їх ціннісних орієнтацій, мотиваційної сфери, динаміку смислотворних мотивів учіння в процесі навчання.

Провідними мотивами учіння англійської мови студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх формування слугує методика викладання та зміст іноземної мови як навчального предмета. Специфічними спонукками вивчення мови є комунікативні мотиви. Найважливішою умовою їх формування та розвитку є надання комунікативного характеру всьому курсу викладання англійської мови у вищій школі.

Актуальною нам вбачається проблема вдосконалення змістового наповнення курсу іноземної мови з метою ознайомлення майбутніх педагогів у процесі його вивчення з надбаннями світової цивілізації і загальнолюдськими цінностями.

Результати та перспективи дослідження. Усе викладене вище засвідчує, що формування та розвиток цінностей майбутнього професіонала – це важливий напрям вдосконалення психолого-педагогічного процесу, що створює умови для того, щоб кожен фахівець мав активну життєву позицію, урівноваженість, професійне товариство, відповідальність, найвище розуміння соціальної значущості своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Боришевський М.Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 144-150.
2. Власенко Ю.О. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості : Автореф. дис. ... канд. психол. н.: 19.00.01 / Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова. – Одеса, 2003. – 31 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. – К. : Академвидав, 2004. – 168 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : навч.-метод. посіб. : у 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
5. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – С.82-85.
6. Коваленко О. Я. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформацій іншомовної освіти / О. Я. Коваленко // Інозем. мови в навч. закладах. – 2003. – № 2. – С. 20-24.

This article deals with the mechanism of formation of the valued orientations of future teachers in the process of study of foreign languages in higher educational establishments. The author paid special attention to the concept of the of pedagogical innovations and application of the newest methods of studies of foreign languages.

Key words: valued orientations, professional pedagogical activity, pedagogical innovations, educational process, methods of studies of foreign languages.

Отримано: 28.08.2011

УДК 631.256:633(075.8)

А. В. Рудь

Подільський державний аграрно-технічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ: “КОМПЛЕКСНА МЕХАНІЗАЦІЯ ВИРОЩУВАННЯ ТА ЗБИРАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР”

У статті описуються розроблені автором інноваційні підходи до викладання теми «Комплексна механізація вирощування та збирання зернових культур» студентам неінженерного профілю, зокрема напрямів підготовки 6.090101 «Агрономія», 6.030504 «Економіка підприємств», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит» та 6.030601 «Менеджмент».

Ключові слова: інноваційні підходи, викладання, студент, неінженерний профіль, механізація, вирощування, зернові культури.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, викликали оновлення системи освіти у вищих навчальних закладах в цілому та закладах вищої аграрної освіти зокрема. Для забезпечення нового рівня якості професійної підготов-

ки майбутніх спеціалістів неінженерного профілю [3, 4, 5], які зможуть гнучко перебудувати зміст своєї виробничої діяльності у зв'язку з постійною зміною вимог ринку праці, необхідно застосовувати інноваційні підходи до навчання та виховання. Тому розробка інноваційних підходів до викла-